

Osmanlı Topraklarının Paylaşımı Süreci

👤 Furkan Çapcı 📅 9 Mayıs 2023 📁 Tarih 💬 Yorum Yap

1.Giriş

Yakınçağ dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması amacıyla batılı devletler birbirleri arasında gizli antlaşmalar yapmış ve Osmanlı Devleti'nin hakimiyeti altında olan Hristiyanları ayaklandırmak için farklı metotlar denemişlerdi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını kendi aralarında paylaşmışlar ve birbirleri arasında farklı planlar düzenlemişlerdir. Tarihte Hristiyan dinine mensup devletler ve İslam dinine mensup devletler birbirleriyle rekabet halinde olmuşlar ve birbirleriyle mücadele etmişlerdir. İslam dininin ortaya çıkmasıyla birlikte Müslüman ve Hristiyanlar birbirleriyle mücadele etmişler ve dönemin **Doğu Roma İmparatorluğu ve yeni kurulan İslam Devleti arasında çıkan mücadelede Müslümanlar; Şam, Kudüs, Antakya gibi Hristiyanların hakim olduğu yerleri ele geçirmişlerdir.** Bu iki semavi dinin mensubu olan toplulukların kurdukları devletler yıllarca kanlı mücadele içine girdiler. Ortaçağ döneminde Müslüman toplumların kurduğu devletler, Hristiyan toplumlarının kurduğu devletler karşısında güçlü iken bu güç dengesi Rönesans ve Reform gibi fikir akımlarının etkisine giren Avrupa Hristiyan topluluklarını yeni bir dizayna sokmuş ve onların lehine olaylar gelişmiştir. Ticaret yollarının Osmanlı İmparatorluğunun eline geçmesi Avrupalı Denizcileri yeni bir ticari yol aramaya teşvik etmiş bunun etkisiyle coğrafi keşifler gerçekleşmiş yeni kıta Amerika bulunmuştu.

2-) Avrupalı Devletler Arasında Yayılan Sömürgecilik İlkesi

Avrupalı devletler arasında yayılan sömürgecilik ilkesi onları zenginleştirmiş ham madde bolluğuna sokmuştu bu da sanayilerini geliştirmelerini sağladı, İngiltere de buhar gücüyle çalışan makinelerin çıkmasıyla üretimlerini hızlandırmışlardı. Ürettikleri ürünleri Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük pazarlarda satıyorlardı. II. Viyana Kuşatmasının başarısız olmasıyla birlikte Avrupa Devletleri cesaretlenmiş Avrupa Hristiyanları arasında ki Türklerin yenilmez oldukları algısı değişmişti. Avrupa'nın Kuzeydoğusun da ortaya çıkan Ruslar, Osmanlı İmparatorluğu ile birçok savaş yapmışlar ve Kırımı ele geçirmişlerdi. Küçük Kaynarca Antlaşması olarak bilinen Osmanlı İmparatorluğunun imzalamıştı ve bu antlaşma devletin tarihindeki en ağır şartları bulunan bir antlaşmaydı buna göre; Ruslar, Osmanlı Devleti'nden ağır savaş tazminatı almış ve Osmanlı Devleti tebaası olan Ortodoksların hamisi olduğu kabul ettirmiş istediği yerde konsolosluk açma hakkına sahip olmuştu. Bu konsolosluklar ileride ayrılıkçı Ortodoks tebaaya maddi ve manevi yardım etmişti.

**Romeyn de Hooghe tarafından çizilen resim de
Burg kalesindeki savaş konu alınmış.**

Diğer yandan Osmanlı İmparatorluğu'nun en eski düşmanlarından olan ve yakın zamanda Prusya'ya yenilen Avusturya ile işbirliğine giren Rusya, birbirleri arasında Osmanlı Topraklarını paylaşan "Grek Projesi" planını yapmışlardı. Buna göre; Eflak, Boğdan ve Besarabya da "Daçya Devleti" kurulacak Dinyestere kadar olan Karadeniz kıyılarını Rusya alacak; Avusturya da Sırbistan, Bosna Hersek Ve Dalmacıya kıyıları ile birlikte Eflak'ın küçük bir kısmını alacaktı ve başkenti İstanbul olan Rusya İmparatorluğuna ittifak ile bağlı olacak bir "Grek Devleti" kurulacak ve Bizans Devleti diriltilecekti. Yeni Grek Devleti'nin başına Rus Çariçe Katerina'nın torunu Konstantin geçecekti. Aslına bu planın başlangıcı Prens Potemkin'in sunduğu "Doğu Sisteminin Büyük Planı" adı ile Osmanlı İmparatorluğunu yıkmaya amacıyla hazırlanmıştı bu plan için Katerina torununun ismini Konstantin koymuş ve Rum dadılar saraya alınıp ve Rum gençleri için Petersburg'da bir askeri okul açılmıştı. Yedi Gün savaşlarını kaybeden Fransa, İngiltere'den intikam almak için Kuzey Amerika'da ki İngiliz kolonilerinin çıkardığı isyanı fırsat bilerek Hollanda ile birlikte isyancıları maddi olarak desteklemişti bunun etkisiyle Fransa ekonomik olarak iflas etti. Fransa Kralı halka ağır vergiler yükledi bu da halkı isyana teşvik etti ve Fransız ihtilali denilen günümüzde bile etkisini gördüğümüz yeni fikir akımları ortaya çıkmış yeni bir rejim yoluyla Fransa'nın başına Napolyon Bonapart geçmişti. 1807 yılında Fransa ve Rusya Tilsit Antlaşması yaptı. Bu antlaşmaya göre Fransa, Osmanlıları Eflak ve Boğdan'ı Ruslara bırakmaları için ıkan edecekti. 1808 yılında Çar Alexander ve Napolyon buluşmuşlar ve bu buluşma da Eflak ve Boğdan'ın Ruslara bırakılması konusunda tam mutabakat sağlanmış ve bu antlaşma tarihe "Efrut Görüşmeleri" olarak geçmiştir. Napolyon İngiltere'nin sömürge yollarını ve sömürgelerini ele geçirmek amacıyla Mısır'ı işgal etmiş ve rotalarını Suriye, Hindistan veya İstanbul yönlerine doğru belirlemiş ve dönüşte ise Avusturalya'yı bile ele geçirmek istiyordu. (Dönemin Fransız Dışişleri Bakanı Talleyrand'ın projesine göre Osmanlı İmparatorluğu'nun fazla ömrünün kalmadığı ve Fransa'nın "Mısır, Girit ve Limni Adalarını" işgal etmesinin faydalı olacağını düşünüyordu onun tabiriyle: "Eğer Türkiye Mısır da Fransız müdahalesine karşı koyarsa, ona harp açılır bu takdirde bütün Doğu sorunu ortaya konulup Avrupa da bu paylaşmaya çağılır. Fransa pazarlığı idare eder en büyük payı alır. Avusturya'yı Bosna, Sırbistan ve Arnavutluk ile tatmin etmek mümkündür. Fransa aynı zamanda Yunanlıları kıskırtıp onları bağımsızlığa kavuşturur ve böylece onları Türk/Rus nüfuzundan ve esaretinden kurtarırız." Napolyon öncülüğünde ki Fransız ordusu Mısır'ı işgal etmiş fakat başarılı olamamış ve geri çekilmişlerdi.

1798 yılında gerçekleşen Napolyon'un Piramitler savaşındaki hali tasvir edilmiş bu eseri yapan ressam Antoine-Jean Gros'dur.

3. Milliyetçilik Akımının Yayılmaya Başlaması

Daha sonra Napolyon Savaşları olarak da bilinen savaşlar silsilesi ve Fransa'nın Avrupa üzerinde yayılması üzerine diğer Avrupa devletleri tarafından düzenlenen çok uluslu Avusturya'nın önderliğinde Fransız ihtilalinin yol açtığı milliyetçilik akımının etkisinden korkarak Viyana kongresi düzenlenmiş çok uluslu diğer bir imparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu bu kongreye çağırılmamıştı. İngiltere, Rusya, Prusya ve Avusturya Avrupa'da yeni bir statü kurdular. Avrupa düzenini korumak ve krallık rejimine karşı yapılacak ihtilal girişimlerini bastırmak için kendi aralarında antlaşmalar yaptılar. Daha sonra dörtlü ittifak olarak toplanmışlar fakat bunun yetersizliği nedeniyle Avusturyalı diplomat Prens Metternich'in gayretiyle dörtlü ittifak 1815 yılında toplanmıştır. Viyana Kongresine benzer kararlar almışlar İngiltere'nin bu ittifaktan ayrılmasıyla çözülme başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde çıkan Rum isyanına yardım eden Rusya, Fransa ve İngiltere aslında kendi ilkelerini çiğnemişlerdir. 1853 yılında Rus Çarı I. Nikola, İstanbul'u ve boğazları ele geçirmek niyetindeydi bunu İngiltere ile anlaşarak gerçekleştireceğine inanıyordu fakat İngiltere bunu istemiyordu bu konu açıldığında ise İngiltere bunu reddetti. 24 Ekim 1909'da İtalya Kralı ile Rus Çarı gizli bir antlaşma olan "Racconigi Anlaşmasını" imzaladılar. Bu antlaşmaya göre İtalya Rusya'nın Boğazlar üzerindeki çıkarlarını; Rusya'da İtalya'nın Trablusgarp ve Bingazi üzerindeki çıkarlarını tanıyacaktı bu antlaşma Osmanlı topraklarının iki devlet arasında bölüşülmesini esas alıyordu. İtalya'nın Osmanlı toprağı olan Trablusgarp'ı işgal etme girişimi ve bunun yol açtığı Osmanlı-İtalya savaşını fırsat bilen Rusya, Balkan halklarını Osmanlıya karşı kıskırtmıştı. Bulgaristan ve Sırbistan arasında "Dostluk Ve İttifak" Antlaşması imzalandı. Bu antlaşmayla birbirlerinin toprak bütünlüğünü tanıyarak Osmanlı Devletine karşı birleştiler ve iki devletin amacı da Osmanlı'nın Balkan topraklarını ele geçirmeyi ve paylaşmayı planlıyordu. 8-9 Haziran 1908'de İngiliz Kralı VII. Edward ile Rus Çarı II. Nikola arasında yapılan Reval görüşmelerinde, Ruslar boğazlar konusunda ki isteklerini İngilizlere hatırlatmışlardı, İngilizler de boğazlar rejiminin Rusya'nın istekleri doğrultusunda değiştirilmesi fikrini kabul etmiş izlenimi yaratmışlardı. (İngilizlerin boğazların tam bir Rus hakimiyetine girmesini aslında kabul etmiyordu zaten bu konuda görüşmeler sırasında kesin bir karar da çıkmamıştır.) Reval görüşmeleri sonrasında net bir açıklama yapılmamış olması sebebiyle Osmanlı Devleti'nin topraklarını kendi aralarında paylaştıkları fikri güçlenmiştir. Ayrıca bu görüşmeler Osmanlı siyasetine yeni yeni giren Jön Türklerinde propaganda malzemesiydi.

Jön Türk Devriminin Bayrağı.

4.) Avrupalı Devletlerin Osmanlı'yı Paylaşması

İngiltere'den emin görünen Rusya en çok çekindiği devlet olan Avusturya ile anlaşarak boğazlar konusunu bir çözüme bağlamak istemişti ayrıca Avusturya Boğazlardan geçiş konusunda Karadeniz devletleri olan Romanya ve Bulgaristan'a da aynı hakların verilmesini İstanbul'un siyasi ve askeri güvenliğini ihlal etmemek şartıyla kabul ediyor ve Bosna Hersek'i ilhak etmek istiyordu. Bu hadise Buchlau antlaşması olarak geçmektedir. Avusturya Bosna Hersek'i ilhak etti fakat bu antlaşma Ruslar için tam bir hezimete dönüşecekti. Büyük Avrupa Devletleri, Batı Trakya ve Osmanlı Devletleri'nin başkenti İstanbul hariç bütün toprakları kendi aralarında paylaşmışlardı. I. Dünya savaşıyla İttifak devletleri bloğunda bulunan Almanya ve Avusturya'ya verilen toprakları da daha sonra kendi aralarında paylaşmışlar bu da boğazlar konusunda sorun yaratmıştı. 1915 yılında gelindiğinde Boğazlar Antlaşması veya İstanbul Antlaşması olarak da bilinen bir antlaşma imzalandı bu antlaşmaya göre İngiltere ve Fransa boğazları ve İstanbul'u Rusya'ya bırakacaktı. İlk başlarda bu durumdan çekinen İngiltere ve Fransa, Almanların Ruslara Boğazları teklif etme girişiminden endişeleniyorlardı ve bu önerileri istemeden de olsa kabul ettiler. 1915 yılında gizli bir antlaşma olan Londra Antlaşması'na göre I. Dünya savaşının ilk günlerinde İtalya tarafsızlığını ilan etmişti İtilaf Devletleri İtalya'yı kendi bloğuna çekmek için onlara Antalya bölgesinden pay alacaklar, İtalya isterse buraları İtilaf devletleri çıkarınca işgal edebilecekti ayrıca İtalya Trablusgarp savaşı sonrası da Osmanlı Devleti ile imzalandığı Uşi antlaşması sonucunda geçici olarak hakimiyet sağladığı on iki ada üzerinde tam hakimiyet sağlayacaktı ve Trablusgarp da Osmanlıya sağlanan haklar İtalya'ya geçecekti. Bu antlaşma maddelerine ilave olarak Arabistan ve Müslümanların Kutsal yerlerinde bağımsız bir Müslüman yönetici ve yönetimi önerisi İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya tarafından kabul edilmişti. Bu arada 24 Ekim 1915 tarihinde Henry McMahon ve Şerif Hüseyin arasında bir dizi mektuplaşmalar olmuştu bu mektupların içeriği İngiltere ve Fransa'nın Arapların çoğunlukta yaşadığı Osmanlı Topraklarını vaat etmeleriydi. 1916 yılında İngiltere ve Fransa'nın Çanakkale'ye saldırması sonrasında Sykes-Picot (İngiliz-Fransız) antlaşması imzalanmıştı. İngiltere bu antlaşmanın bir taslak antlaşması olduğu eğer bu maddeleri Rusya'nın da kabul etmesiyle kesinlik kazanacağını ilave etmişti. Bu antlaşmaya göre Osmanlı Devleti'nin kontrolünde bulunan Adana, Antakya, Suriye kıyıları ve Lübnan bölgeleri Fransa'ya; Musul hariç olmak üzere Irak İngiltere'ye bırakılıyordu. Suriye'nin diğer bölgeleri ile Musul ve Ürdün'ü kapsayan Büyük Arap Krallığı kurulacak fakat bu krallık İngiltere ve Fransa'nın koruyuculuğunda olacaktı. Filistin de ise İtilaf devletleri ile Şerif Hüseyin tarafından kararlaştırılacak bir uluslararası yönetim kurulacaktı. Yine aynı yıl içerisinde 1916 yılında Petrograd Protokolü imzalanacaktı. Buna göre Rusya Sykes-Picot antlaşmasını kabul etmesi karşılığında İstanbul'a ek olarak Trabzon ve Doğu Karadeniz kıyıları ilaveten Erzurum, Van ve Bitlis Ruslara bırakılacaktı ve böylece Sykes-Picot antlaşması kesin olarak kabul edilmişti. İtalya'nın bu antlaşmalardan haberi yoktu ve bu durumdan rahatsız olmuşlar diğer İtilaf devletlerine nota göndererek duydukları rahatsızlığı ve daha önce kabul ettirdiği Antalya bölgesine ilaveten Konya ve Bursa'nın güneyini kendilerine istiyor, Araplarla yapılacak olan görüşmelere ve Kızıldeniz konusunda yapılacak bütün görüşmelere kendilerinin de davet edilmesi gerektiğini ilettiler.

1828 Yılında Osmanlı Siyasi Sınırları.

İngiltere, Fransa, İtalya arasında 1917 yılında Saint-Jean de Maurienne Antlaşması yapıldı. İtalya Sykes-Picot ve Petrograd Protokolünde anlaşılan kararları kabul ediyor Antalya, Konya, Aydın ve İzmir illerini alıyordu. Ayrıca İngiltere ve Fransa İzmir de serbest bir Liman kurabilecek, İtalya da Mersin, İskenderun, Hayfa, Akka da serbest liman kurabilecekti. Ayrıca bu görüşmelere katılmamış olan Rusya'nın onayından sonra kesinlik kazanacaktı bu sırada Rusya da iç karışıklıklar meydana gelmiş Bolşevikler ve Rus Çarlık rejimi arasında ki mücadele Rusya'yı ister istemez bu konulardan uzaklaştırdı ve sonunda dünya savaşından çekilmek zorunda kaldı yeni Rus rejimi önceden yapılan gizli antlaşmaları dünya kamuoyuna sızdırması sonrasında devletlerarası çeşitli anlaşmazlıklara yol açmıştı. İngiltere ve Fransa bu son maddeyi bahane göstererek İtalya'nın bazı haklarını vermeyecek ve İtalya ile araları açılacaktı. 1917 yılına gelindiğinde İngiliz dışişleri bakanı Arthur Balfour'un da adını verdiği deklarasyonun içeriği Arthur Balfour'un Lord Rothschild'e Filistin topraklarında bir Yahudi Devleti'nin kurulması konusunda İngiltere Hükümetinin Yahudileri destekleyeceğini içeren bir mektup göndermişti sırasıyla bu deklarasyonu Fransa, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri desteklemişti.

Kaynakça

Armaoğlu, Fahir. "19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914", Kronik Yayınları, 19. Baskı, İstanbul 2020.

Uçarol, Rifat. "Siyasi Tarih: 1789-1914", Der Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2019.

Osman, Tarık. "Sykes-Picot, Orta Doğu'ya Nasıl Bir Miras Bıraktı?", BBC Türkçe, 2 Temmuz 2014.

Diğer makaleleri okumak için tıklayınız.

**Tüm Hakları Saklıdır.
İzinsiz Farklı Sitelerde
Kullanılamaz.**